

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG THANH MAI

**NGHĨA TÌNH THÁI ĐẠO LÍ
CỦA CÂU TRONG THƠ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2016

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

ĐẶNG THANH MAI

**NGHĨA TÌNH THÁI ĐẠO LÍ
CỦA CÂU TRONG THƠ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI**

Chuyên ngành: Ngôn ngữ Việt Nam

Mã số: 60.22.01.02

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: TS. Nguyễn Thị Nhung

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu khảo sát, thống kê, các kết quả nghiên cứu và những kết luận trong luận văn là trung thực và chưa từng công bố ở bất kì công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Đặng Thanh Mai

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin trân trọng bày tỏ lòng biết ơn chân thành đến TS. Nguyễn Thị Nhung, cô đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo và giúp đỡ tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để tôi có thể hoàn thành luận văn tốt nghiệp này.

Luận văn này là kết quả của một quá trình học tập và nghiên cứu. Vì vậy, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn đến những người thầy, người cô đã giảng dạy các chuyên đề cao học cho lớp Ngôn ngữ K22 (2014 - 2016) tại trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên.

Tôi xin gửi lời cảm ơn đến gia đình, bạn bè và những người thân đã luôn ủng hộ động viên tôi trong quá trình học tập và thực hiện luận văn.

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2016

Tác giả luận văn

Đặng Thanh Mai

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC BẢNG	v
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích nghiên cứu và nhiệm vụ nghiên cứu	4
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	4
5. Phương pháp nghiên cứu	5
6. Đóng góp mới của luận văn.....	5
7. Cấu trúc của đề tài	6
Chương 1 CƠ SỞ LÝ LUẬN	6
1.1. Sơ lược về một số đơn vị ngôn ngữ liên quan đến đề tài	7
1.1.1. Câu.....	7
1.1.2. Từ.....	8
1.1.3. Tổ hợp từ	9
1.2. Khái quát về nghĩa tình thái và nghĩa tình thái đạo lý của câu	10
1.2.1. Về khái niệm nghĩa tình thái của câu	10
1.2.2. Về phân loại nghĩa tình thái của câu	13
1.2.3. Nghĩa tình thái đạo lý của câu	18
1.3. Sơ lược về thơ và các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại	23
1.3.1. Sơ lược về thơ.....	23
1.3.2. Sơ lược về các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại trong sách giáo khoa phổ thông	27

1.4. Tiểu kết	34
Chương 2 KHẢO SÁT NGHĨA TÌNH THÁI ĐẠO LÍ CỦA CÂU TRONG CÁC TÁC PHẨM THƠ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI.....	35
2.1. Sắc thái khả năng hiện thực của nghĩa tình thái đạo lí trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	35
2.1.1. Khảo sát tư liệu.....	35
2.1.2. Phương tiện biểu thị sắc thái khả năng hiện thực.....	41
2.2. Sắc thái khả năng phi hiện thực của nghĩa tình thái đạo lí trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	51
2.2.1. Khảo sát tư liệu.....	51
2.2.2. Phương tiện biểu hiện sắc thái khả năng phi hiện thực.....	53
2.3. Sắc thái bắt buộc hiện thực của nghĩa tình thái đạo lí trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	55
2.3.1. Ví dụ	55
2.3.2. Phương tiện biểu thị sắc thái bắt buộc hiện thực.....	58
2.4. Sắc thái bắt buộc phi hiện thực của nghĩa tình thái đạo lí trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	65
2.4.1. Ví dụ	65
2.4.2. Phương tiện biểu thị sắc thái bắt buộc phi hiện thực	67
2.5. Phân biệt bốn nhóm sắc thái của nghĩa tình thái đạo lí trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	70
2.6. Tiểu kết	72
Chương 3 GIÁ TRỊ NGHĨA TÌNH THÁI ĐẠO LÍ CỦA CÂU TRONG CÁC TÁC PHẨM THƠ VIỆT NAM HIỆN ĐẠI.....	73
3.1. Nghĩa tình thái đạo lí của câu với việc khắc họa nhân vật trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	73
3.1.1. Nghĩa tình thái đạo lí với việc khắc họa nhân vật trữ tình - tác giả	73
3.1.2. Nghĩa tình thái đạo lí với việc khắc họa các nhân vật trong thơ.....	79

3.2. Nghĩa tình thái đạo lí với việc thể hiện chủ đề trong các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	85
3.2.1. Nghĩa tình thái đạo lí góp phần thể hiện chủ đề giáo dục khát vọng sống cho thế hệ trẻ.....	86
3.2.2. Nghĩa tình thái đạo lí góp phần bộc lộ chủ đề giáo dục ý thức, trách nhiệm công dân.....	88
3.2.3. Nghĩa tình thái đạo lí góp phần bộc lộ chủ đề định hướng tình cảm cảm xúc cho người đọc.....	90
3.3. Tiểu kết	93
KẾT LUẬN.....	95
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	96
NGUỒN TRÍCH DẪN.....	102
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

NNT	: Nghĩa tình thái
NTTĐL	: Nghĩa tình thái đạo lí
NV	: Ngữ văn
TV	: Tiếng Việt

DANH MỤC BẢNG

Bảng 1.1	Thống kê các tác phẩm thơ Việt Nam hiện đại.....	27
Bảng 2.1.	Phân loại các phương tiện biểu thị sắc thái khả năng hiện thực theo đặc điểm cấu tạo, từ loại và chức vụ ngữ pháp.....	48
Bảng 2.2.	Số lượng và tỉ lệ các từ loại được dùng để biểu thị sắc thái khả năng hiện thực	49
Bảng 2.3.	Phân loại phương tiện biểu thị sắc thái khả năng phi hiện thực theo đặc điểm cấu tạo, từ loại và chức vụ ngữ pháp.....	54
Bảng 2.4.	Số lượng và tỉ lệ các từ loại được dùng để biểu thị sắc thái khả năng phi hiện thực	55
Bảng 2.5.	Phân loại các phương tiện biểu thị sắc thái bắt buộc hiện thực theo đặc điểm cấu tạo, từ loại và chức vụ ngữ pháp.....	63
Bảng 2.6.	Số lượng và tỉ lệ các từ loại và tổ hợp từ được dùng để biểu thị sắc thái bắt buộc hiện thực	64
Bảng 2.7.	Phân loại các phương tiện biểu thị sắc thái bắt buộc phi hiện thực theo cấu tạo, từ loại và chức vụ ngữ pháp.....	68
Bảng 2.8.	Số lượng và tỉ lệ các từ loại được dùng để biểu thị sắc thái bắt buộc phi hiện thực	69
Bảng 2.9.	Đối chiếu các sắc thái nghĩa của nghĩa tình thái đạo lí.....	70

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Vấn đề tình thái trong ngôn ngữ không phải là mới. Từ thời Hy Lạp cổ đại, khái niệm tình thái của logic học đã được hình thành dựa trên tính hiện thực, tính tất yếu và tính khả hữu trong ngôn ngữ tự nhiên với muôn vàn sắc thái đa dạng. Trong những năm gần đây, sự quan tâm đến tình thái là một tất yếu trong quá trình phát triển của ngôn ngữ học. Bởi lẽ nếu không quan tâm đến các bình diện của tình thái, thì chúng ta không thể hiểu được bản chất của ngôn ngữ với tư cách là công cụ con người dùng để phản ánh thế giới trong hoạt động nhận thức và tương tác xã hội. Khi bắt gặp một phát ngôn của người này hay người kia, trong nghĩa tường minh của câu, bên cạnh nội dung biểu thị nghĩa miêu tả, chúng ta cần quan tâm một nội dung nghĩa biểu thị các mối quan hệ: quan hệ giữa điều được nói đến trong câu với hiện thực khách quan, quan hệ giữa người nói với điều được nói tới và với người nghe. Đó là nghĩa tình thái (NTT). Không có NTT, nội dung được thể hiện trong câu nói chỉ là những mảnh nguyên liệu còn thiếu sự kết nối của các mối quan hệ. Cũng vì điều này mà nhà ngôn ngữ học của Pháp - Ch. Bally đã nhận định rằng: *“tình thái tính là linh hồn của phát ngôn”*.

Nghĩa tình thái đạo lí (NTTĐL) là một bộ phận của NTT, cho đến nay vẫn chưa được nghiên cứu một cách đầy đủ về các biểu hiện của nó trong những thể loại văn bản khác nhau. Trong đời sống, NTTĐL có vai trò rất quan trọng trong việc góp phần nâng cao hiệu quả giao tiếp. Trong các tác phẩm văn chương, NTTĐL cũng có đóng góp lớn vào việc tạo nên giá trị nội dung và nghệ thuật.

Thơ ca là thể loại văn học ra đời từ rất sớm trong đời sống con người, nó tồn tại với sức sống mạnh mẽ suốt chiều dài lịch sử của nhân loại. Thơ Việt Nam cũng không nằm ngoài sự vận động và biến đổi của thơ ca nhân loại. Đến thế kỷ XX, thơ ca trên thế giới đã có nhiều nỗ lực cách tân với các trường phái gây ảnh